

Het nijvere bijenvolk staat deze week centraal

Behalve onze fruittelers en steeds meer vruchtgroentetelers zijn ook andere landbouwers zich meer bewust van het belang van bijen voor onze land- en tuinbouw. De Oostenrijkse filosoof en pedagoog Rudolf Steiner stelde 100 jaar geleden al dat de mensheid maar vier jaar meer te leven zou hebben op de dag dat de laatste bij van deze planeet zou verdwijnen.

Patrick Dieleman / Illustraties: Joris Snaet

Steiner deed die uitspraak in een van zijn lezingen, die hij van augustus 1922 tot september 1924 hield om de arbeiders te inspireren, die toen bezig waren aan de bouw van het Goetheanum in Dornach (bij Basel, Zwitserland). Dit door hem ontworpen monumentaal bouwwerk voor theater, conferenties en tentoonstellingen is een voorbeeld van zijn organische architectuur. Het werd

genoemd naar Johann Wolfgang von Goethe, op wiens wetenschappelijk werk Steiner voortbouwde. Momenteel is het het internationale centrum voor de antroposofie; de spirituele filosofie waarvan Steiner de grondlegger is. Steiner bracht die voordrachten samen in *Die Welt der Bienen*, dat in het Nederlands werd uitgebracht onder de titel *De bijen*. Voor hem vormen de honderden insecten die samen de bijenkolo-

nie uitmaken een zelfstandig lichaam, een 'imme', waarvan we de gezondheid moeten bewaken. Natuurbouw droeg daar volgens hem aan bij. Hij promoveerde het zaaien van planten – waar bijen stuifmeel en nectar zouden kunnen halen in periodes met weinig bloei – en was tegen het voederen van suiker. Dat was de manier waarop de moderne imkerij – die zowat vijftien jaar voordien opgang begon te maken – het weghalen van de wintervoorraad honing bij het volk wist te compenseren. Volgens Steiner zou die geen 100 jaar standhouden.

Week van de bij

De directe aanleiding voor dit artikel is de start van de jaarlijkse 'Week van de bij' op zondag 29 mei. Vlaanderen organiseert deze week al enkele jaren, ▶

en geeft de volgende doelstellingen als reden: aandacht vragen voor de problemen van de bij en ons leefmilieu, het prikkelen (leuk gevonden) van verschillende doelgroepen in de samenleving tot het organiseren van een rijker en diverser leefmilieu voor mens en bij en het aanzetten tot actie en gedragsverandering in de samenleving ten gunste van de bij. Je kan meer te weten komen over allerlei initiatieven op onderstaande website. Tv-persoonlijkheid Britt Van Marsenille en chocolatier Dominique Persoone zijn dit jaar meter en peter van de actie. Er zijn zo'n 350 soorten bijen actief in België; behalve honingbijen en hommels ook heel wat wilde – doorgaans solitaire – bijen.

Belang voor de landbouw

Iedereen weet dat we bijen nodig hebben omdat ze fruit bestuiven, zoals appels, peren, pruimen en perziken. Onderzoek wijst uit dat er niet alleen een invloed is op het aantal vruchten, maar ook op de vruchtkwaliteit. Ook telers van aardbeien, bramen en frambozen rekenen op onze nijvere gasten

en bij vruchtgroenten zoals tomaten, komkommers en paprika's spelen ze een rechtstreekse rol; zij het dat in serres vaak met hommels wordt gewerkt. Op wereldvlak zijn bijen ook betrokken bij de bestuiving van noten (zoals amandelen, hazel-, wal- en kokosnoten), koffie- en theesoorten, cacao en nootmuskaat. Bijen bestuiven ook 'onzichtbare' gewassen (zoals ingrediënten in diervoeders) en biobrandstofgewassen (zoals zonnebloemen en koolzaad). En zelfs de grondstof van je katoenen T-shirt is schatplichtig aan de bij. Katoen is zaadpluis van de katoenplant, en geen zaad zonder bestuiving. Zelfs bij graansoorten, die we als windbestuivers aanzien, spelen bijen een ondersteunende rol. Verder hebben ook erwten, linzen, sojabonen en andere oliehoudende graangewassen zoals lijnzaad en vlas nood aan hulp van bijen of hommels.

Verdwijnende honingbijen

We hebben het thuis – net als imkers – ook al meegemaakt dat een bijenvolk de winter niet is doorgekomen.

Gemiddeld 'verdwijnt' elke winter 15%

van de bijenvolken, maar soms ligt de sterfte hoger. Bij die 'verdwijnende bijen' wijzen veel critici naar het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen, maar er spelen meer factoren. De beschikbaarheid van voldoende voedsel en de dreiging van de varroamijt zijn minstens zo belangrijk. Die mijt draagt virusziekten over, waartegen niet alle volken bestand zijn. De bijenteelt bevindt zich vooral in de hobby sfeer, waardoor er maar weinig mensen professioneel mee bezig zijn. Dit weer spiegelt zich ook in de betrekkelijk lage ondersteuning door de overheid. Die probeerde in 2017 wel het tij te doen keren, door een federaal bijenplan te lanceren. Dit plan focust vooral op het inzetten van dierenartsen om bijenhouders bij te staan in de strijd tegen de varroamijt. Vlaanderen ondersteunt onderzoeksprogramma's en rekt op maatregelen in het kader van het GLB, zowel in de tweede pijler (beheerovereenkomsten) als in de eerste pijler (vergroening).

Onderzoek op honingbijen

De Universiteit Gent heeft in deze problematiek haar verantwoordelijkheid genomen door de oprichting van Honeybee Valley. Dit expertiseplatform, dat geleid wordt door professor Dirk de Graaf, zorgt voor een thuisbasis van een aantal initiatieven die door de imkerij en de overheden worden genomen, zoals het Informatiecentrum voor Bijenteelt, het Vlaams Bijenteeltproject en het Praktijkcentrum Bijen. Onderzoekers werken er aan een aantal the-

“De opbrengst van zowat 70% van alle landbouwgewassen is afhankelijk van bestuivende insecten.”

“Vanaf het vroege voorjaar kan een gemengde houtkant veel voedsel opleveren voor bijen.”

ma's die veel imkers bezighouden: de varroamijt en de bestrijding daarvan, wintersterfte, maar ook de selectie van performantere bijenvolken. Het ene volk haalt bijvoorbeeld veel meer stuifmeel binnen, terwijl een ander beter lijkt om te kunnen met de varroamijt. Honeybee valley biedt imkers de mogelijkheid hun volken te testen op specifieke eigenschappen en koninginnen te kweken uit de volken die het best scoorden op die testen. Er is een bijenloket, waar imkers terecht kunnen met allerlei vragen die een wetenschappelijk onderbouwd antwoord vergen. Er is ook aandacht voor een nieuwe bedreiging, de Aziatische hoornaar, waartegen onze Europese bijen (nog?) geen antwoord hebben.

En bij Boerenbond?

We spraken met Maaïke De Ridder, die bij Boeren natuur projectcoördinator Niet-Productieve Investerings (NPI) is. Boeren natuur biedt via het boeren natuurpakket onder meer bijenhôtels aan. Bijgevolg kan Maaïke wat achtergrond meegeven over het nut van wilde, solitaire bijen.

“Ik wil geen afbreuk doen aan honingbijen, maar wilde bijen zijn vijfmaal productiever wat hun effect op de vruchtzetting in boomgaarden betreft. In totaal is de opbrengst van zowat 70% van alle landbouwgewassen afhankelijk van bestuivende insecten. Het klinkt wat ironisch, maar een NPI als het bijenhôtel heeft onrechtstreeks toch wel een positief effect op de productiviteit. Datzelfde geldt voor nestkasten voor onder meer torenvalken en

steenuilen, die het ongedierte onder controle houden.”

Belangrijk bij het installeren van een bijenhôtel is de beschikbaarheid van voldoende nectar en stuifmeel, van bloemen dus. Wilde bijen halen hun voedsel op maximaal 160 tot 600 meter van hun nest. Honingbijen vliegen tot 3 km ver. “Ik ben zelf minder met bloemenranden bezig, omdat ze spijtig genoeg niet onder de NPI vallen. Bloemenranden zijn niet alleen een bron van nectar, maar hebben ook positieve effecten op andere vlakken, onder meer doordat ze schuilplaatsen en voedsel leveren voor allerlei nuttige insecten en vogels. We werken mee in het Europees project *Fabulous Farmers*, dat focust op functionele agrobiodiversiteit. Dat is biodiversiteit met nut voor de landbouw. We hebben bijvoorbeeld eerder al bloemenmengsels verdeeld via de Landelijke Gilden. In de samenstelling van die mengsels kan je heel ver gaan. Er zijn heel wat kant-en-klare mengsels in de handel, maar ik hoorde al landbouwers die ze zelf samenstelden op basis van onder meer bloeitijdstip, stuifmeelproductie en visueel mooie bloemen.”

Optimaal is een lange 'bloeihoog', zodat insecten zo lang mogelijk voedsel vinden. “Een fruitboomgaard alleen of een bloemenmengsel met soorten die allemaal samen bloeien vermijdt je dus beter. Vergeet hier ook niet het potentieel van houtkanten, hagen en heggen. Vanaf het vroege voorjaar kan een gemengde houtkant heel wat voedsel opleveren voor bijen. Zo bieden de wilg en hazelaar perfecte voedselbronnen voor de eerste insecten, die ontlukken op het einde van de winter. We kunnen zeker ook landbouwers adviseren met welke soorten ze een lange bloeihoog en dus een gegarandeerd voedselaanbod voor bijen kunnen realiseren.” ■

[www.vlaanderen.be/
week-van-de-bij](http://www.vlaanderen.be/week-van-de-bij)

Maaïke De Ridder

Projectcoördinator NPI bij Boeren natuur Vlaanderen
maaïke.de.ridder@boeren natuur.be

Bijenhôtels

Sinds begin december werden er bij ons 150 bijenhôtels besteld, waarvan er intussen 100 werden geleverd. De 50 hotels uit de eind maart afgeronde bestelronde zijn nog in productie. We krijgen geregeld foto's binnen van geplaatste bijenhôtels. Ik merk dat de mensen de infociche met allerlei praktische aanbevelingen voor een goed resultaat doornemen. Zo is het belangrijk dat het hotel in de zon staat, en weg van de regen. Hou er ook rekening mee dat de meeste gangen na 3 tot 5 jaar bewoond geweest zijn. Dan slaan bijen je hotel over en is het best om de vulling te vervangen. Wist je trouwens dat het vullen van het hotel uit ons pakket gebeurt in samenwerking met de gevangenis van Oudenaarde? Leg het hotel in de herfst in de schaduw voor je de vulling vervangt. Zo worden er geen nieuwe eitjes in gelegd en kunnen de nog aanwezige insecten uitvliegen.

“Sinds begin december werden er 150 bijenhôtels besteld.”